

9. Pratt J. Policy and policymaking in the unification of higher education. Journal of Education Policy. – 1999. – V. 14 – 269 p.
- 10 Research Register. Institute of Education. University of London. London, 2008.

УДК 378. 011. 3 – 051

**ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
ДО НАУКОВОЇ РОБОТИ ЧЕРЕЗ МОНІТОРИНГ ЯКОСТІ
СТУДЕНТСЬКИХ ДОСЛІДЖЕНЬ**

Прошкін В.В.

*кандидат педагогічних наук, доцент
Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка*

**ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
ДО НАУКОВОЇ РОБОТИ ЧЕРЕЗ МОНІТОРИНГ ЯКОСТІ
СТУДЕНТСЬКИХ ДОСЛІДЖЕНЬ**

Прошкін В.В.

У статті розглянуто сутність зовнішніх і внутрішніх мотивів науково-дослідної діяльності майбутніх учителів. Виділено моніторинг якості студентських наукових досліджень як вагомому складову вирішення проблеми залучення студентів до науки через перевід стимулів у мотиви.

Ключові слова: науково-дослідна робота студентів, мотивація, інтеграція науково-дослідної й навчальної роботи.

**ПОВЫШЕНИЕ МОТИВАЦИИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ
К НАУЧНОЙ РАБОТЕ ЧЕРЕЗ МОНИТОРИНГ КАЧЕСТВА
СТУДЕНЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ**

Прошкин В.В.

В статье рассмотрена сущность внешних и внутренних мотивов научно-исследовательской деятельности будущих учителей. Выделен

мониторинг качества студенческих научных исследований как важнейшая часть решения проблемы приобщения студентов к науке через перевод стимулов в мотивы.

Ключевые слова: научно-исследовательская работа студентов, мотивация, интеграция научно-исследовательской и учебной работы.

**FUTURE TEACHERS' GROWTH OF MOTIVATION
TO SCIENTIFIC WORK THROUGH STUDENTS'
RESEARCHES MONITORING OF QUALITY**

Proshkin V.V.

In the article the essence of external and internal incentives of future teachers scientific and research activity is examined. Students' scientific research monitoring of quality as the main part of problem solving of attraction students to science through transition from incentives to motives is singled out.

Key words: students scientific and research work, motivation, integration of scientific and research and educational work.

Постановка проблеми. Сучасна система університетської підготовки майбутніх учителів орієнтується на гармонійну інтеграцію науки й освіти, що забезпечує ефективне формування дослідницьких здібностей у педагогів. Разом з тим, як показує досвід організації наукової роботи в ВНЗ, успішна реалізація науково-дослідних пошуків майбутніх учителів багато в чому залежить від рівня розвитку в них мотивації до такого виду діяльності. Дійсно, як зазначає В. Чернобровкін, пошуково-дослідницька мотивація є основою наукової діяльності. Важливою умовою підтримки пошукової мотивації є досягнення почуття успіху, який підкріплює та посилює її [8, с. 74].

Аналіз досліджень і публікацій. Різним аспектам мотивації в педагогіці присвячені роботи відомих учених (Л. Божович, Ю. Кулюткін, О. Леонтьєв, А. Маркова, А. Маслоу, Н. Морозова, В. Семиченко, С. Рубінштейн, Г. Щукіна та ін.), а також сучасні українські дисертаційні дослідження (Н. Арістова, В. Бабенко, Р. Борківська, С. Забрєдовський, І. Зайцева, Н. Клименко, І. Красногорова, Н. Кучина,

Л. Міхєєва, А. Поляков, І. Трубник, О. Яцишин та ін.). Проте, в роботах більшості вчених розглядаються питання мотивації студентів переважно до навчальної діяльності. Проблеми мотивації майбутніх учителів до науково-дослідної роботи рідко стають предметом спеціальних досліджень.

У контексті наших наукових пошуків у межах теми “Інтеграція науково-дослідної й навчальної роботи в університетській підготовці майбутніх учителів” (державний реєстраційний номер 0108U07930), що входить до тематичного плану науково-дослідних робіт Луганського національного університету імені Тараса Шевченка, доцільно окреслити основні проблеми мотивації студентів до наукової діяльності й виокремити реальні шляхи їх вирішення. Це й стало **метою** нашої статті.

Виклад основного матеріалу. Перш за все зазначимо, що мотиви (від латин. “moveo” – рухаю) – спонукачі діяльності, життя суб’єкта, що складаються під впливом умов і визначають спрямованість його активності. У сучасній психології й педагогіці термін “мотив” застосовується для визначення різних подій і станів, що викликають активність суб’єкта. У ролі мотивів можуть виступати потреби, інтереси, емоції, установки й ідеали [6, с. 598].

Аналіз дисертаційних досліджень, у яких розкривається роль наукової роботи для процесу професійної підготовки майбутніх учителів (О. Глущенко, Т. Калашникова, А. Козлов, М. Матушкін, З. Сазонова та ін.), показує, що традиційно мотиви наукової діяльності поділяються на внутрішні й зовнішні. Внутрішні мотиви є первинними по відношенню до наукової роботи й формуються відповідно до потреб особистості в пізнанні й розвитку. Зовнішні мотиви – вторинні й формуються під впливом зовнішнього середовища.

Грунтуючись на вищеназваних наукових розробках, окреслимо мотиви науково-дослідної діяльності.

1. Зовнішні мотиви науково-дослідної діяльності – бажання посісти певне місце в житті, стати корисним членом суспільства; бажання заслужити схвалення, завоювати авторитет; бути підготовленим до майбутньої професії; бажання уникнути незадовільної оцінки; вимоги батьків, викладачів та ін.

2. Внутрішні мотиви науково-дослідної діяльності – інтерес до процесу навчання, до змісту навчального матеріалу, способів діяльності; бажання отримати більше знань; прагнення отримати задоволення від роботи; прагнення до систематизації знань; інтерес до сутності явищ, самостійного виконання роботи, подолання труднощів та ін.

До теперішнього часу в дослідженнях мотивації науково-дослідної діяльності сформувалася думка, що внутрішня мотивація перевищує зовнішню. Мається на увазі, що людина включена в діяльність заради неї самої, а не заради іншої мети, у відношенні до якої вона є засобом їх досягнення. Як зазначає А. Козлов, у процесі наукової діяльності внутрішньою спонукою є задоволення від самого процесу роботи, прагнення інтелектуального успіху, бажання вирішувати й знаходити проблеми. Внутрішньо мотивований учений захоплений дослідженнями, перебігом власних міркувань, ним рухає інтерес, азарт досліджень [3, с. 53].

Такі ж ідеї висловлюють С. Сергієнко і В. Прус, зазначаючи, що найбільший ефект від наукової роботи студентів може бути досягнутий за наявності в них внутрішньої мотивації. Автори виділяють три основні аспекти: професійний (підвищення загального рівня знань, формування кваліфікованого фахівця, підвищення рівня підготовки за напрямом дослідження); моральний (участь у конкурсах, олімпіадах, конференціях як засіб відчуття необхідності й можливості самовираження та самореалізації); матеріальний (розробка проектів, що приносять прибуток) [7, с. 38].

Цікавою нам також видається позиція Т. Давиденко і М. Беняш [1] про єдність мотивації, що виявляється в самому факті існування й розвитку природної схильності людини до творчості, потреби в самовираженні. Зовнішні мотиви можуть слугувати двигуном науково-дослідної діяльності тільки за умови внутрішньої мотивації.

Узагальнивши ідеї, висловлені в низці досліджень [1; 3; 5; 7 та ін.], зазначимо, що студенти мають схожу з викладачами мотивацію науково-дослідної роботи: мотиви досягнення (прагнення до успіху; бажання знаходити й вирішувати проблеми; одержання задоволення від роботи), мотив самореалізації (науковий інтерес, пошук; можливість творчого самовираження й саморозвитку), мотив визнання (отриман-

ня визнання наукової громадськості; прагнення мати добру репутацію серед колег), мотив приналежності (спілкування з провідними вченими й педагогами; робота в наукових колективах; спілкування з молоддю), мотив статусу (можливість професійного зростання; бажанні зайняти високе соціальне положення в суспільстві; бажання робити внесок у розвиток наукового потенціалу вищої школи, у підвищення добробуту суспільства).

Як зазначає О. Єгорова [2], мотивація до науково-дослідної роботи припускає наявність стійких інтересів (пізнавального, професійного, особистісного, соціального), що окреслює не тільки інтерес, позитивне ставлення майбутнього вчителя до дослідницької діяльності, але й відображають загальну спрямованість особистості, його пошуково-творчу, дослідницьку позицію, що зумовлює переконаність у професійній та соціальній значущості дослідницької діяльності й усвідомлення необхідності брати в ній активну участь.

З метою підвищення мотивації майбутніх учителів автор пропонує використовувати прийоми:

1. Актуалізація емоційних почуттів у процесі навчання.
2. Створення позитивної емоційної атмосфери на заняттях.
3. Обов'язковість взаємодії суб'єктів навчання між собою.
4. Розвиток у студентів пізнавального інтересу.
5. Збудження інтересу до навчального предмета на основі застосування форм активізації подання навчальної інформації.
6. Розкриття зв'язків навчального предмета з наукою.
7. Застосування завдань проблемного характеру.

Ми поділяємо думку науковця, що ідея стимулювання навчання пов'язана з проблемою активізації внутрішніх рушійних сил розвитку особистості, якими є мотиви. Практичне вирішення проблеми стимулювання пізнавальної активності в науково-дослідній роботі ставить завдання переведу стимулів (зовнішніх об'єктивних спонукачів діяльності) у мотиви (внутрішні суб'єктивні джерела активності й діяльності). Відповідно до цього, процес педагогічного стимулювання розглядається як процес активізації внутрішніх рушійних сил особистості (мотивів) за допомогою зовнішніх, об'єктивних спонукачів (стимулів) для самоактуалізації особистості [2, с. 9].

Нам також цікавими видаються погляди Т. Давиденко і М. Беняш, що розвиток стійкої внутрішньої й зовнішньої мотивації до науковій роботі є частиною ресурсно-мотиваційного механізму селективного управління системою стимулювання наукових досліджень студентів і молодих учених в університеті [1, с. 19-20].

Ми переконані, що основу управління студентів у науковій діяльності складає стимулювання. Як наголошується в педагогічній енциклопедії, стимулювання – це спонукання до дії, утворення передумов для залучення учасників до будь-яких занять чи діяльності, досягнення вищих результатів, поставленої мети за допомогою зацікавленості можливістю підвищеного матеріального чи морального задоволення при отриманні певних результатів [6, с. 642].

Однією з найважливіших форм стимулювання є облік результатів науково-дослідної роботи студентів при визначенні загального рейтингу в процесі університетської підготовки.

Досвід західноєвропейських університетів показує, що рейтинговий бал з науково-дослідної роботи є важливим показником у контексті професійної підготовки майбутнього фахівця, що впливає на оцінку загального рівня його готовності до виконання завдань професійної діяльності [5, с. 58].

З метою широкого залучення студентів до наукової діяльності в ЛНУ імені Тараса Шевченка протягом останніх років було удосконалено систему моніторингу якості наукових досліджень і впроваджено рейтинг науково-дослідної роботи. У загальному випадку рейтинг, згідно тлумачного словника, – числовий, порядковий показник, що відображає важливість, значущість певного об'єкта чи явища [4]. Уведення в практику університетської підготовки наукового рейтингу розглядається нами як могутній засіб залучення студентів до науково-дослідної діяльності, а також ефективний засіб виявлення рівня їх науково-дослідної активності.

Зазначимо, що найважливішим вектором в організації наукової діяльності студентів виступає забезпечення молодих науковців самостійною дослідницькою роботою як ключовим компонентом їх професійної підготовки. З досвіду провідних зарубіжних університетів відомо, що найбільш популярними формами організації такої робо-

ти є складання портфоліо, створення індивідуальних дослідницьких проєктів, есе, доповідей, підготовка наукових повідомлень на навчальних заняттях, публічна презентація, метод кейсів та ін. Аналіз наукової діяльності ВНЗ України дозволяє нам стверджувати, що вищезазначені форми роботи зі студентами реалізуються лише деякими викладачами в межах окремих навчальних дисциплін. Проблема вищої школи полягає в тому, що така робота не є обов'язковою для всіх без винятку студентів і не виступає найважливішим компонентом їх професійної підготовки.

Тому логічним став пошук такої форми наукового рейтингу, що дозволила б оцінити науково-дослідну роботу всіх студентів університету. Зазначимо, нас цікавила не стільки сама оцінка кінцевих результатів роботи, скільки розробка ефективних механізмів включення переважної більшості студентів до активної наукової роботи.

Таким чином, використання моніторингу якості наукових досліджень ми розглядаємо як масовий засіб залучення студентів до науки. Безумовно, при цьому важливо принципово змінити відношення студентів до науково-дослідної діяльності, що повинна стати не просто обов'язковим компонентом у процесі професійної підготовки, а її базисним напрямком.

2007 року був розроблений новий рейтинг наукової роботи студентів. У ньому виділено два рівні: базовий, тобто обов'язковий для кожного студента університету, й просунутий – для студентів, які мають особливі нахили до науково-дослідної роботи. Базовий рівень складається з двох підрівнів. Перший підрівень – підготовчий, призначений переважно для студентів 1-2 курсів. У ньому передбачена оцінка виконання завдань дослідницького характеру при вивченні навчальних дисциплін, а також участь у роботі студентської наукової групи. Найважливіше завдання застосування рейтингу на цьому рівні полягає в стимулюванні студентів до надбання комплексу професійних умінь через оволодіння методами наукового дослідження. При виконанні завдань дослідницького характеру, роботі в проблемній групі майбутні вчителі освоюють стандартні методи наукового пошуку, що можуть застосувати в подальшій педагогічній діяльності.

Другий підрівень орієнтований на оцінювання дослідницького навчання студентів 3-4 курсів. Оцінюється курсове, дипломне проєктування, а також участь у роботі студентської наукової групи. Слід зазначити, що при виконанні курсових і дипломних проєктів викладач оцінює не стільки сам факт виконання роботи, скільки рівень її науковості й самостійності виконання. Таким чином, при введенні в науковий рейтинг базового рівня кожен студент у процесі університетської підготовки отримав можливість отримувати бали з науково-дослідної роботи.

Наступним логічним кроком інтеграції науково-дослідної й навчальної роботи в університеті став пошук механізмів впливу на тих студентів, які не усвідомлюють важливості наукової роботи як найважливішої складової професійної підготовки й не проявляють інтерес до самостійної дослідницької діяльності. Перед кафедрами університету поставлено проблему – у максимально короткі терміни розробити комплекс завдань дослідницького характеру при вивченні навчальних дисциплін.

Дійсно, щоб моніторинг якості наукових досліджень почав “працювати”, необхідно, аби викладачі переглянули своє відношення до наукової роботи студентів і підготували для цього відповідну базу. Кафедра, як основна одиниця організації процесу професійної підготовки, повинна забезпечити з кожної навчальної дисципліни розробку комплексу завдань дослідницького характеру. На початку кожного навчального семестру доцільно презентувати студентам зміст таких завдань з рекомендаціями щодо їх виконання. Кафедра контролює реалізацію викладачами цієї роботи й аналізує її ефективність. Перевірка завдань дослідницького характеру реалізується на практичних заняттях, а також на заняттях з контролю за самостійною роботою студентів.

Для успішної реалізації студентської наукової роботи необхідно, щоб викладачі були зацікавлені в залученні студентів до науки. У процесі роботи ми прийшли до висновку про необхідність розробки низки відповідних заходів матеріального й морального заохочення викладачів, які активно займаються студентською наукою. Виділимо найважливіші заходи: облік і компенсація педагогічного навантаження викладачів; фінансова й матеріально-технічна підтримка кафедр,

наукових структурних підрозділів, що активно працюють у системі науково-дослідної роботи студентів. Також важливим вирішенням проблеми стало введення показників студентської науки до рейтингу наукових досягнень кафедр і викладачів університету. Для цього в рейтингу виділено такі позиції:

- наукове керівництво учасником або переможцем конкурсу наукових робіт на міжнародному, усеукраїнському, регіональному, університетському рівнях;
- наукове керівництво переможцем студентської олімпіади, універсиади, творчого конкурсу МОН України.

Висновки. Таким чином, однією з найважливіших умов реалізації системи науково-дослідної роботи студентів у контексті інтеграції науки й освіти є розвиток у молодих науковців стійкої професійної мотивації до досліджень і орієнтації на систему цінностей, що властиві науці. Розробка педагогічних умов підвищення мотивації майбутніх учителів до наукової діяльності в процесі університетської підготовки може стати предметом наших подальших наукових пошуків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Давыденко Т.М., Беньаш М.В. Система стимулирования научно-исследовательской работы студентов и молодых исследователей / Т.М. Давыденко, М.В. Беньаш // Высшее образование сегодня. – 2008. – № 11. – С. 18–21.
2. Єгорова О.В. Педагогічні умови розвитку пізнавальної активності майбутніх учителів гуманітарного профілю у процесі науково-дослідної роботи: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 „Теорія та методика професійної освіти” / О.В. Єгорова. – Харків, 2009. – 20 с.
3. Козлов А.В. Проектирование и реализация системы научно-исследовательской деятельности студентов технических колледжей на основе учебно-научно-производственной интеграции: дисс. ... доктора пед. наук: 13.00.08 / Козлов Анатолий Васильевич. – Тольятти, 2006. – 267 с.
4. Портал української мови та культури [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://slovnuk.net>. – Загол. з титул. екрану.